

Het Kasteel van Rumbeke

Raoul Boucquey
Hendrik Callewier
Anneleen Cassiman
Luc Glorieux
Véronique Lambert
Michel Nuyttens
Rik Opsommer
Guido Vlieghe

Het Kasteel van
Rumbeke

Een oud verhaal — Een nieuwe toekomst

Fotografie Philip Vanoutrive

Voorwoord

Het is een bijzondere eer om als burgemeester van Roeselare het voorwoord te pennen van het boek dat op een uitmuntende wijze de geschiedenis beschrijft van een van de mooiste sites van onze stad.

Dit boek neemt je op sleeptouw in de rijke en boeiende geschiedenis van het kasteel, waarbij de eerste bouwsporen teruggrijpen naar de 9de eeuw, waardoor het kasteel terecht beschouwd kan worden als de 'Wieg van Vlaanderen'.

Het kasteel ademt door de eeuwen heen legendes en sages uit, die verder verduidelijkt en beschreven worden.

Ook de beide wereldoorlogen tekenen mee het DNA, als hoofdkwartier van de Duitse bezetter tijdens de Eerste Wereldoorlog en als strategisch punt tijdens de Tweede Wereldoorlog. Hierdoor raakte het kasteel beschadigd, maar later werd het opnieuw hersteld naar vooroorlogs model.

De huidige pracht en praal is zeker ook de verdienste van de familie de Thiennes, die meer dan vierhonderd jaar het kasteel in eigendom had, en de familie de Limburg Stirum, die in de 19de eeuw eigenaar werd en instond voor het onderhoud van het kasteel. Beide families zorgden ervoor dat de oorspronkelijke elegantie en sierlijkheid van dit renaissancekasteel behouden bleven.

Eveneens cruciaal was de beslissing van de beroepsvereniging BAAV begin deze eeuw om haar secretariaat te huisvesten in dit kasteel. Deze huisvesting bracht een nieuw elan met zich mee, waardoor er ook geïnvesteerd werd in restauratie, onderhoud en ontwikkeling van deze prachtige plek.

Ten slotte investeerde ook de provincie West-Vlaanderen in het aanpalende domein Sterrebos, dat op deze manier een cultureel-toeristische hotspot geworden is tot ver over de provinciegrenzen heen.

We wensen u veel leesplezier toe en hopen dat u bij het lezen van dit prachtige werk even verwonderd en gefascineerd mag raken als wij.

Kris Declercq
Burgemeester stad Roeselare

2

Een droom...

Met deze uitgave willen we voor u de deuren openen van het bijzondere kasteel van Rumbeke, dat als een van de eerste niet langer een versterkte vesting was, maar een lustverblijf midden in de natuur. Het kasteel is prachtig in zijn eenvoud, omgeven door het Sterrebos, en is nagenoeg in zijn oorspronkelijke staat tot ons gekomen.

Al in de 9de eeuw vinden wij een eerste vermelding van de toenmalige waterburcht van Rumbeke, waar Boudewijn met de IJzeren Arm heen vluchtte met zijn geliefde Judith, dochter van Karel de Kale, koning van Frankrijk. Deze romance zou volgens een oude legende aan de basis liggen van het ontstaan van het graafschap Vlaanderen, een legende die door hedendaagse historici wordt doorprikt, maar waar wij als huidige eigenaars van het kasteel al te graag in geloven.

Dit boek situeert de heerlijkheid Rumbeke in het feodale West-Europa. We maken kennis met de adellijke familie de Thiennes, die het kasteel vanaf de late middeleeuwen gedurende vier eeuwen bewoonde en die in zeer hoog aanzien stond. Ze leverden voor hun vorsten raadgevers, kamerheren, diplomaten en legeraanvoerders. Met de familie de Thiennes overleefde het kasteel de beroerde tijden van de Franse revolutie. De 16de-eeuwse architectuur van het huidige kasteel komt uitgebreid aan bod.

Door huwelijk met de laatste dochter de Thiennes kwam het kasteel in 1856 in het bezit van de grafelijke familie de Limburg Stirum. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de familie verdreven door de Duitse bezetter die er zijn hoofdkwartier inrichtte. In de Tweede Wereldoorlog raakte het kasteel beschadigd door zware gevechten op en rondom het kasteel. Na 150 jaar verdienstelijke inzet voor de plaatselijke gemeenschap en de nationale politiek besliste de familie de Limburg Stirum het kasteel te verkopen aan de nv Sterrebos.

Het moet zowat de droom van elke jongen zijn om ridder te spelen en in een echt kasteel te wonen. Het riddertje spelen is er al lang uit, maar voor onze beroepsvereniging BAAV/Busworld is de kasteeldroom wel waarheid geworden. Toen onze kantoren in de Motestraat in Roeselare veel te krap geworden waren, heeft het mij in het jaar 2000, als voorzitter, veel moeite en overredingskracht gekost om de raad van bestuur te overtuigen om het kasteel van Rumbeke aan te kopen. Nu is de kritiek al lang verstomd, nu is iedereen, zowel bestuurders als personeelsleden, bijzonder fier om in een dergelijk historisch kader te mogen werken. We beseffen maar al te goed dat wij een zware taak op onze schouders genomen hebben om zorg te dragen voor dit prachtige erfgoed, om dit stuk Vlaams patrimonium zo goed mogelijk te beheren om het te kunnen doorgeven aan de volgende generaties.

De onderhoudskosten zijn inderdaad niet te onderschatten, maar gelukkig kunnen we rekenen op subsidies van de overheid, vooral van het Vlaams Gewest onder leiding van minister-president Geert Bourgeois, die we dankbaar zullen blijven.

Ik ben zeer verheugd dat ik voor de hoofdredactie van dit boek een beroep heb mogen doen op historicus en ererijksarchivaris Michel Nuyttens. Hij is erin geslaagd een groep gedreven historici rond zich te verzamelen die borg staan voor het zeer hoogstaande wetenschappelijke peil van deze publicatie. Hierbij wil ik mijn oprechte dank uitspreken voor hun enthousiaste inzet.

Last but not least, mijn bijzondere dank aan graaf en gravin Maximilien en Véronique de Limburg Stirum, die bereid waren om het privéarchief van de familie de Limburg Stirum open te stellen voor ons initiatief.

Ik wens de lezer veel genot bij de lectuur van dit rijk geïllustreerde boek.

Guido Vlieghe

Voorzitter vzw Kasteel van Rumbeke

Inhoud

	Voorwoord door Kris Declercq, <i>Burgemeester stad Roeselare</i>	5
	Een droom... door Guido Vlieghe, <i>Voorzitter vzw Kasteel van Rumbeke</i>	7
	Tussen mythe en werkelijkheid — Michel Nuyttens	11
1	De wieg van Vlaanderen? — Véronique Lambert	17
2	De leenheerlijkheid Rumbeke in de late middeleeuwen — Rik Opsommer	25
3	Over kastelen ... in vogelvlucht — Véronique Lambert	37
4	De bouwgeschiedenis van het kasteel van Rumbeke — Anneleen Cassiman	49
5	De families de Thiennes en de Limburg Stirum en het kasteel van Rumbeke (eind 15de–begin 20ste eeuw) — Hendrik Callewier	85
	Het Adornesdomein en de Jeruzalemkapel in Brugge — Véronique Lambert	136
6	De lotgevallen van het kasteel en zijn bewoners in de 20ste eeuw — Raoul Boucquey	139
7	De huidige kasteelheren — Luc Glorieux	183
	Eindnoten	188
	Bibliografie	189
	Fotoverantwoording	191

Inleiding Tussen mythe en werkelijkheid

Michel Nuyttens // doctor in de geschiedenis en ererijksarchivaris

Langs alle mogelijke media en kanalen worden we vandaag overstelpt met nieuws. Er wordt van de argeloze burger grote weerbaarheid verwacht om in deze stortvloed zijn weg te vinden, hoofdzaak van bijzaak te onderscheiden en bovenal steeds de waarheid op het vele *fake news* te laten prevaleren.

Wanneer we met informatie uit het verleden te maken krijgen, staan we eigenlijk voor een gelijkaardige, zo niet nog moeilijker opdracht. Bronnen moeten op de eerste plaats minutieus worden opgezocht, op een ambachtelijke manier, want hier helpt Wikipedia niet. Voor jonge historici in opleiding is het vak ‘Historische kritiek’ van essentieel belang om ze met kritische blik tegen de bronnen aan te leren kijken en *fake news* te bannen. Zeker wanneer het gaat over kastelen die uit de nevelen der tijden opduiken, loert het gevaar voor mythevorming om de hoek en slaat de fantasie wel eens op hol.

Wat betreft de mythevorming staat de Orde van de Tempeliers ongetwijfeld met stip bovenaan. Het *fake news* dat over deze Orde werd – en vandaag de dag nog steeds wordt – verspreid, grenst aan het ongelooflijke. Ridders, kastelen, kruistochten, verborgen schatten, ketterij, veroordeling tot de brandstapel: een beetje schrijver kan er zo mee aan de slag voor het schrijven van een boeiende roman. Of dit de wetenschap dient, is nog maar de vraag.

Wat het kasteel van Rumbeke hier mee te maken heeft, kan op het eerste gezicht bevreemdend lijken. Toch is het verband vlug gelegd. Gebouwen waarop metselaarstekens voorkomen, hebben ook duchtig op de fantasie ingewerkt en meegeholpen aan de verspreiding van *fake news*. De tekens die voorkomen op het kasteel van Rumbeke werden enerzijds in verband gebracht met de Orde van het Gulden Vlies en met een vanzelfsprekend gemak ook met de Orde van de Tempeliers. Deze hadden evenwel geen bezittingen in Rumbeke, nog minder een vestiging en geen enkele heer van Rumbeke heeft zich binnen de Orde geëngageerd of is op kruistocht vertrokken. In de vele overgeleverde verhalen duikt Rumbeke nergens op. Aan de hand van dit ene voorbeeld is al duidelijk hoe ver mythe en werkelijkheid uit elkaar kunnen liggen.

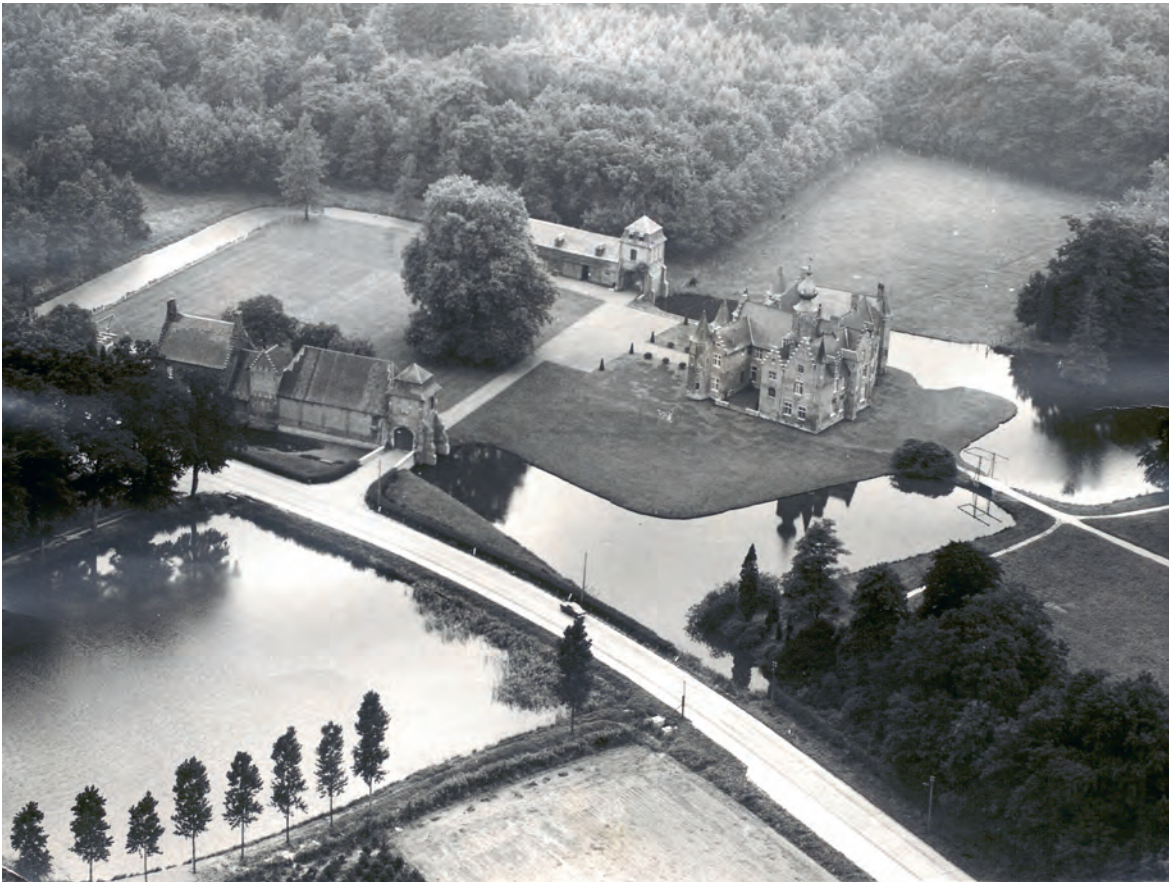
Wanneer me werd gevraagd om de eindredactie van dit boek op mij te nemen, was het vanzelfsprekend dat naar de hoogst mogelijke graad van waarheid en wetenschappelijkheid zou worden gestreefd. Het boek moest uiteraard leesbaar blijven voor een breed geïnteresseerd publiek, maar *fake news* zou er ten strengste uit worden gebannen.

Ik ben blij een beroep te hebben kunnen doen op een team enthousiaste en excellente auteurs die bereid waren de geschiedenis van dit prachtige kasteel en zijn bewoners in boekvorm te helpen gieten. Er was al een en ander over deze geschiedenis gekend, maar een globaal overzicht, gesteund op de meest recente wetenschappelijke inzichten, ontbrak voorsnog. Het vertrouwen dat ik in de auteurs had, werd niet beschaamd.

In een goed gestoffeerd hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de bouwgeschiedenis. Hoe is het kasteel, dat we vandaag kennen en bewonderen, tot stand gekomen? Had het altijd zijn huidige uitzicht, welke veranderingen werden aangebracht, wat weten we over de bouwmeesters? Al deze vragen werden scrupuleus onderzocht en op een wetenschappelijk verantwoorde wijze uiteengezet tot en met de recente restauraties. Ook de aanleg van het park werd bij dit onderzoek betrokken.

Om een beter zicht te krijgen op de functie die het kasteel vervulde, moeten we op de eerste plaats een beter inzicht verwerven in de rol die Rumbeke vervulde en de plaats die het in nam in het uiterst ingewikkelde feodale lappendeken dat het graafschap Vlaanderen in de middeleeuwen was. Haarfijn en met de meest wetenschappelijke accuraatheid wordt dit in dit boek uit de doeken gedaan.

In dit en in de aansluitende delen wordt niet alleen aandacht besteed aan de structuren, maar ook aan de mensen die het kasteel bewoonden. Het

Luchtfoto kasteelpark
omstreeks 1970
(Familiearchief de
Limburg Stirum,
Adornesdomein Brugge)

Getaande zuilen stutten reeds drie eeuwen het koetshuis bij de oostenpoort – nu restaurant. (Links: Collectie Raoul Boucquey, rechts: Familiearchief de Limburg Stirum, Adornesdomein Brugge)

waren mensen van vlees en bloed die opgroeiden, een opleiding kregen, verliefd werden, trouwden en kinderen kregen, geconfronteerd werden met leven en dood, liefde en verdriet. Het waren mensen die bouwden aan hun patrimonium en het beschermden, publieke functies uitoefenden, hun weg moesten zoeken in een steeds veranderend en evoluerend politiek en religieus kader. Mensen die serene en vreedevolle periodes kenden, maar zich ook schrap moesten zetten tegen (dreigende) oorlogsomstandigheden. Aan al deze aspecten wordt aandacht besteed bij het tot leven roepen van de lange stoet bewoners van het kasteel vanaf de middeleeuwen tot in meer recente tijden. Er wordt ook bekeken welke hun sociale en maatschappelijke verhoudingen waren met de regionale en de lokale Rumbeekse maatschappij.

Het waren ook mensen die cultuur uitstraalden, wat onder meer blijkt uit de manier waarop ze hun kasteel inrichtten en opsmukten met kunstwerken allerhande. Ook hieraan wordt in dit boek ruimschoots aandacht besteed. Dit blijkt ook overduidelijk uit de vele illustraties waarvan een groot aantal voor het eerst in dit boek werd opgenomen. Dat het om authentieke illustraties gaat, hoeft geen betoog. Ook daar loert het gevaar voor manipulatie vandaag om de hoek.

Er wordt aandacht besteed aan de beide wereldoorlogen, waarbij alweer met vernieuwende inzichten aandacht wordt besteed aan wat zich in deze turbulente periodes in het kasteel heeft afgespeeld.

Het boek kon pas compleet zijn wanneer ook aandacht werd besteed aan het verdwijnen van de oude adellijke familie, aan de huidige functie van het kasteel, en wanneer een blik naar de toekomst werd geworpen.

Geschiedenis is een prachtig vak, dat we moeten koesteren en niet mogen laten verloederen door mythes, leugens en onwaarheden. Historici varen op een moreel kompas; ze zijn voorvechters in de strijd tegen wat ook maar neigt naar *fake news*. Moge dit mooie en interessante boek hier niet alleen toe bijdragen, maar ook aangenaam zijn voor de vele liefhebbers van kunst en geschiedenis in de regio en ver daarbuiten.

CUM SEDEAT KAROLUS MAGNUS CORONATUS HONOR
ESTIOSIAE SIMILIS. PARQUITHEODOSIO

De wieg van Vlaanderen?

Véronique Lambert // doctor in de geschiedenis en zaakvoerder van Verbo Vero

1 Boudewijn en Judith

Er was eens...

Zo zou het wervelende verhaal van de ontstaansgeschiedenis van het graafschap Vlaanderen kunnen beginnen. Het is een onwaarschijnlijke historie, als een sprookje over een verboden liefde tussen een bloedmooie prinses en een brutale snaak van schamele komaf.

De oogstrelende koningsdochter is Judith. Haar vader is niemand minder dan Karel de Kale, koning van West-Francië, het latere Frankrijk. Die gaat op zoek naar een prominente schoonzoon en laat zijn oog vallen op Aethelwulf, de alom gerespecteerde vorst van Wessex die in 851 in Surrey de Noormannen een verpletterende nederlaag toegebracht. Judith is twaalf en volgens de zeden van haar tijd trouwrijp. Haar aanstaande is de vijftig voorbij en vader van vier volwassen zonen. Het gearrangeerde huwelijk moet de band tussen beide koningen versterken: ze kunnen elkaars steun immers goed gebruiken in hun respectievelijke strijd tegen de Vikingen.

Op 1 oktober 856 geven Aethelwulf en Judith elkaar het jawoord in de Paltskapel van Verberie-sur-Oise bij Senlis. Onder het toezien van Karel de Kale plaatst de aartsbisschop van Reims de koningskroon op het hoofd van de bruid. Een paar dagen later steekt het kersverse koningspaar het kanaal over.

De echtverbintenis is geen lang leven beschoren. Aethelwulf overlijdt een goed jaar later en Judith hertrouwt met zijn zoon en opvolger Aethelbald. Die incestueuze verbintenis tussen stiefmoeder en stiefzoon, later als een schande en een doodzonde gebrandmerkt, is slechts van korte duur. Twee jaar later is Judith opnieuw weduwe. Ze keert naar haar heimat terug en wacht in Senlis af tot haar vader een beslissing over haar toekomst neemt.

Op een dag ontvangt ze in die Noord-Franse stad het bezoek van haar jongere broer, Lodewijk de Stamelaar. Hij is vergezeld van zijn vertrouweling Boudewijn, een van de vele gouwgraven van het rijk. Die ziet de jonge temperamentvolle koningin-weduwe wel zitten. Voor de ambitieuze jongeman is een huwelijk met de Karolingische prinses niets minder dan een gedroomde carrièrekans. Judith laat zich gewillig het hof maken, want het risico dat haar vader haar naar een klooster stuurt, is reëel, en dat vooruitzicht stemt haar niet vrolijk. Het duo beseft dat de koning zijn dochter nooit

Koning Karel de Kale, zittend op zijn troon, houdt de scepter en de wereldbol in zijn handen als symbolen van zijn macht. Miniatuur, 9de eeuw. Parijs. (Parijs, Bibliothèque nationale de France, Ms. Lat. 1152, fol. 3 v°)

Graaf Boudewijn I en zijn echtgenote Judith. De kroon op haar hoofd benadrukt haar koninklijke afkomst. Grisaille gemaakt voor de abdij Ten Duinen, ca. 1480, nu in het Grootseminarie te Brugge.

zal toestaan om beneden haar stand te trouwen en beraamt een ontsnapingsplan. Broer Lodewijk zit mee in het complot en geeft hen zijn zegen. De prinses hult zich in een vermomming en het koppel slaat op de vlucht. Karel de Kale is ziedend. De Franse bisschoppen beschuldigen Boudewijn van ontvoering en slaan het paar in de ban van de kerk.

Het jonge stel snelt de grens over naar Lotharingen, waar koning Lotharius II, vijand van Karel de Kale, hen in bescherming neemt. Boudewijn dreigt er aanvankelijk mee dat hij een bondgenootschap met de Noormannen zal aangaan. Daarna reist hij met Judith naar Rome en in november 862 bepleiten ze hun zaak voor paus Nicolaas I. De kerkvorst laat zich overtuigen en bemiddelt maandenlang om de koning met het vastbesloten paar te verzoenen. Met succes. In oktober 863 ontmoeten de partijen elkaar in het paleis van Verberie-sur-Oise. Daarop maakt de aartsbisschop van Reims de banvloek ongedaan en op 13 december 863 worden Boudewijn en Judith in Auxerre plechtig in de echt verbonden. De bruidegom krijgt domeinen en

heerlijkheden in de regio tussen de Schelde en de Noordzee als huwelijkscadeau en verwerft het toezicht over de noordelijke grensgebieden van het rijk waarover zijn schoonvader heerst. De basis voor het latere graafschap Vlaanderen is gelegd.

2 Karolingisch bloed en forestiers

Het verhaal van Boudewijn en Judith speelt zich af in een voor het Frankische Rijk uiterst chaotische periode, vol familiale intrige, opstanden, oorlogen en wisselende coalities. Het is een tijdsgewricht waarin het centrale gezag verzwakt en oude bestuurlijke eenheden uitgroeien tot zelfstandige gebieden met quasi autonome vorsten. Die nieuwe dynastieën zoeken legitimatie en prestige. Gezien de naam en faam van Karel de Grote is Karolingisch bloed het meest gegeerd. Rechtstreekse afstamming van de legendarische keizer garandeert prille vorstenhuizen aanzien en autoriteit.

In Vlaanderen legt Witger, een priester uit de entourage van graaf Arnulf I (918–965), al rond 960 de genealogie van het grafelijke huis vast op perkament. Hij benadrukt de Karolingische afstamming van de Vlaamse graven via Judith. Als dochter van Karel de Kale en achterkleindochter van Karel de Grote verschaft ze haar nakomelingen een felbegeerde reputatie, en wetigt ze hun bestuur. De opsteller van de stamboom belicht ook omstandig de dubbele koninklijke afkomst van graaf Arnulf I: via zijn grootmoeder stamt hij af van de Karolingische koningen en keizers, via zijn moeder van het Engelse koningshuis. Witger dicht Arnulf dan ook koninklijke eigenschappen en deugden toe. De genealogie is onmiskenbaar bedoeld om te bewijzen dat koninklijk bloed door de aderen van de graven van Vlaanderen stroomt.

Doorheen de middeleeuwen blijven vrouwen uit de Vlaamse dynastie zeer gegeerd omwille van hun Karolingische afstamming. Hildegarde van Vlaanderen, dochter van Arnulf I, introduceert door haar huwelijk met Dirk II, graaf van Holland en West-Friesland (936/941–988) Karolingisch bloed in de Hollandse dynastie. Het huwelijk met Mathilde van Vlaanderen, dochter van graaf Boudewijn V (1035–1067), is voor Willem ‘de Bastaard’ (na 1066 ‘de Veroveraar’), hertog van Normandië (1035–1087), van cruciale betekenis.

Geen prestige zonder illustere voorouders. Geen spraakmakender bloed dan dat van Karel de Grote. De Vlaamse geschiedschrijvers zitten op dat vlak op rozen. Ze moeten zelfs geen kunstgreep verzinnen om de Karolingische origine van de grafelijke dynastie te demonstreren. Toch zit hen iets dwars. De bloedlijn van Judith mag dan wel excellent zijn, die van Boudewijn oogt best wel schraal. In de 11de eeuw lost een monnik uit de Gentse Sint-Pietersabdij dit manco op. In het kloosterarchief stoot hij op teksten die ene ‘graaf Liederik’ vermelden. Een oorkonde van 7 september 839 van abt Einhard maakt melding van een zekere Ingelram, die een goed aan de abdij op de Blandijnberg schenkt. Volgens een andere bron zou diezelfde Ingelram

ENGELRAMVS 6 Saluaris

ODOACER 7 Saluaris

Cap. 11. Bolonienſem. Uocem illi à Odogetoſis fuiſſe. Auſtina Comitis Sancti Pauli filium. Hancum & alii. Topuſche ſunt à Audacum filium. Adm Flandria Principem circa annum 834, cumque per annos tredecim magna preſentia & fortitudinis laude ſibi præſtitiſſet, anno 837 pharibon occiſus & in D. Saluaris (interſurgere plene) apud Hainbocum non cum patre & avo ſummatim eſt. Anſe. In opulenti penſa ſecuritate Flandriam Principem, quos ad Comitem timido ſeruo, à reu Catholici terrarum, Paticio, & Vicario Re-

gan Gallia fuiſſe controdac. Poſt Saluaris illor, nunciantur complures huius Provincia Comites inter quos, ſi Anſaſto forte evolutis, paucoſ regnes, qui non faceret illor, admodum, de magna Principes, & apud nos confidit vocant modo acceptum diſtinctionem, ſed magis oportet etiam accerunt. Et quod magis mireris, obtinuit partem coringis partem vitæ, & pſentis ſeruo, quæ ſeruo ſeruo de ſeruo Principem & pſentis quæ eſt regio Hiſpania, totaque alia Regna, Imperia, Dynaſtia, atque Provincia. Odoacer autem filium ſuis

BALDWINVS FERREVS. Primus Comes Flandria.

Baldwinus Ferrus,
 In ingenui animo, perſidato ac robore corpore, valudocoo, ſtatura, ac moribus regiſ, domi, militiæque clariffimus. Hæc, ut Ferrus dicentur, idem viri robore vniuerſaque militari efficit, quodque ſyphidic

to Statu, in Maſtina Hiſtorique in Aquitaniam ſe inde erucit, & Danis Aquilonem, utilitate ſtudioſum poſuit. Juſtitan Caroli Calvi Gallia Regis filium dicitur circumſpecte cogit, & deſertum in amorem liberum, victoriam obſequiſque ſui allebam, venturoſe ut in Hiſpaniam ad Regis Nalariſt deſertum impetruſt malocrem, hibernicuſt Syphidic domum dicitur, non domoſt Ludovicuſt Italia equitate, ſed ſacſto Inuioſque equo patre: ac preſent ex vſt-

Rechts zien we Boudewijn I die Judith bij de arm grijpt, een verwijzing naar de ontvoering. Links staan de forestiers Ingelram en Audacer. Antonius Sanderus, *Flandria Illustrata*, I, Keulen, 1641.

het graafschap Vlaanderen in bezit gehad hebben. Audacer wordt genoemd als vader van Boudewijn I in de *Annales Blandinienses* en de *Annales Formoselenses*. Op basis van al deze gegevens begint de geestelijke zijn genealogie als volgt: *Lidricus Harelbeccensis comes genuit Ingelramnum, Ingelramus genuit Audacrum, Audacer genuit Balduinum Ferreum, qui duxit filiam Caroli Calvi nomine Judith*.¹ Vertaald wordt dat: 'Graaf Liederik van Harelbeke is de vader van Ingelram. Ingelram is de vader van Audacer. Audacer is de vader van Boudewijn de IJzeren die trouwde met Judith, de dochter van Karel de Kale'.² De stamboom van de graven van Vlaanderen gaat hiermee drie generaties verder in de tijd terug.

Waarom schuift de monnik de legendarische Liederik van Harelbeke als stamvader van het grafelijke huis naar voren? Het antwoord is vrij eenvoudig. Hij heeft in oudere bronnen alle vermeldingen van *comes* (graaf) chronologisch geordend om tot de afstamming Liederik - Ingelram - Audacer - Boudewijn te komen. De genealogie toont aan dat het zelfstandigheidsbesef van de graven van Vlaanderen zo groot geworden is dat ze het intussen zelfs

zonder een illustere Karolingische voorouder kunnen rooien. Dit gevoel van soevereiniteit wordt verder ontwikkeld in het *Liber Floridus* van Lambert van Sint-Omaars. Die situeert het ontstaan van het graafschap Vlaanderen tijdens de regeerperiode van Karel de Grote, meer bepaald in het jaar 792. Hij tekent op dat het gebied toen woest en leeg was en dat Liederik het in bezit heeft genomen. Zo suggereert hij dat de feodale band tussen Vlaanderen en Frankrijk onbestaande is en dat de graven van Vlaanderen van bij het prille begin al autonome heersers waren.

Dit oorsprongsverhaal van Vlaanderen zal eeuwenlang een vast element in de Vlaamse historiografie blijven. Vanaf het einde van de 12de eeuw typeren de kroniekschrijvers Liederik, Ingelram en Audacer evenwel niet langer als ‘graven van Vlaanderen’, maar als ‘forestiers’ of ‘woudmeesters’ in dienst van de Franse koning. De forestiersmythe ontwikkelt zich verder tot een lang uitgesponnen fictie met literaire allures die tot in de 18de eeuw vrij van kritiek zal blijven.

3 Schuilplaats Rumbeke?

In de in 2012 verschenen publicatie van Edward De Maesschalck over de graven van Vlaanderen lezen we dat het, volgens de legende, de bisschop van Doornik was die het huwelijk van Boudewijn en Judith inzegende, en wel in Harelbeke, waarna het koppel zich terugtrok in de burcht van Rumbeke bij Roeselare. Ook andere historici vermelden de vlucht van Boudewijn en Judith naar Rumbeke, en voegen eraan toe dat het om een overlevering gaat. Maar welke overlevering? Hoe ver gaat die in de tijd terug? Volgens Delbaere is er geen rook zonder vuur: had er te dien tijde te Rumbeke geen kasteel gestaan, en was dit kasteel geen eigendom geweest van de eerste graaf van Vlaanderen, dan zou die legende waarschijnlijk nooit geboren zijn.³

De brieven en andere bronnen uit de 9de eeuw spreken echter niet over Rumbeke. In de vroege genealogieën en kronieken van Vlaanderen vinden we nauwelijks informatie over de ‘ontvoering’ van Judith en de vlucht van het koppel. Enkele auteurs betitelen Judith als *prudētissima et spētiosa* (zeer behoedzaam en mooi). Anderen vermelden alleen dat ze de dochter van koning Karel de Kale is. Nog anderen geven het liefdesavontuur van Boudewijn en Judith summier weer. Maar nergens vinden we dat het koppel in Harelbeke getrouwd is en dan naar Rumbeke vluchtte. Later laten de chroniqueurs hun fantasie de vrije loop, wijden ze lange pagina’s aan de liefdesperikelen van de eerste graaf en dikken ze het verhaal aan met smeūige details. In die laatmiddeleeuwse versies duikt de vlucht naar Harelbeke op. Wellicht is deze link geïnspireerd door Liederik van Harelbeke, de stamvader van de Vlaamse graven. Deze graven hadden bovendien heel wat bezittingen in de omgeving van Harelbeke. Het grafelijke domein daar ging terug op een Karolingisch kroondomein dat door de eerste Vlaamse graven in beslag was genomen.⁴ Maar in deze fantastische ‘verslagen’ over de gebeurtenissen van